

Kyrkans teologiska vägval

Cristina Grenholm

Beslutet att öppna prästämbetet för kvinnor den 27 september 1958 innebar ett vägval för Svenska kyrkan. Det fanns två tydliga alternativ. Det var dessa det ständigt handlade om i de frågor som var aktuella sedan slutet av 1800-talet. Beslutet för femtio år sedan var det mest avgörande i en lång och omfattande process. Svenska kyrkan, som den möter oss idag, fick sina konturer.

Många beslut fattas utan att alternativen är så tydligt åtskilda, men när prästämbetet öppnades för kvinnorna var alla medvetna om att meningsmotståndarna stod på skilda sidor om en mur. Det ena alternativet var inte en variant av det andra, utan här fanns en genuin motsättning där kompromisser inte var möjliga. Ett ja till det ena innebar samtidigt ett nej till det andra.

Vägvalet gällde de mest centrala begreppen i kristen tro: evangelium, nåd, kallelse, synd. Det handlade om vad det innebär att vara kyrka i ett samhälle som består av många olika aktörer med skilda funktioner. Kyrkan valde mellan förnyelse eller bevarande för att vara trogen sin uppgift. Vi fick en annorlunda kyrka än den vi kunde ha fått och den var betydligt bättre än alternativet.

Kyrkan valde att se nåden som gränsöverskridande i stället för avgränsande. På detta sätt ville den konkret gestalta att människor inte kan sätta gränser för Gud. Kyrkan måste vara lika välkomnande som den Gud den bekänner och därför vara beredd att ompröva sina etablerade gränser. Kvinnor i prästämbetet innebar att en stor grupp "lekmän" plötsligt fick möjlighet att förkunna, döpa och dela ut nattvarden. Kvinnans plats i den kristna församlingen var inte längre begränsad till den traditionellt kvinnliga sfären.

Kyrkans traditionella ordningar ändrades för att de uppfattades som ett hinder för individens möjlighet att finna sin egen relation till Gud och att växa i den. Detta gällde inte bara för de kvinnor som ville bli präster, utan alla människor. Kyrkan bekände sin tro att evangeliet möter människan där hon befinner sig. När kyrkan förlorade inflytande som institution, vågade den öppna sig för världen.

Vägen kyrkan valde uttrycker en stor respekt för människan. I kristendomen är principen om alla människors lika värde förankrad dels i tron på att Gud skapat alla människor till sin avbild, dels i tron på att alla kallats att vara Jesu lärjungar. Vän eller främling (jude eller grek), över- eller underordnad (fri eller slav), kvinna eller man – alla som vill ska beredas plats på lika villkor. Jämställdhet mellan kvinnor och män är alltså inte endast ett politiskt ideal, utan en väsentlig del av evangeliet. Även om den terminologi som användes gjorde gällande att frågan om kvinnor i prästämbetet var en "ordningsfråga" är det uppenbart att de som hävdade vikten av beslutet bars av sin trosövertygelse att Gud önskar jämställda villkor.

Även kyrkosynen förtydligades. Kyrkan tog plats som en del av ett gemensamt offentligt rum, där det är viktigt med öppenhet och demokrati. Att det handlar om heliga ting innebär också att goda mellanmänskliga principer bör efterlevas. Kyrkan

är visserligen inte en i alla avseenden världslig organisation, men den är inte heller helt andlig. Den ger rum för det heliga utan att vara en helig säkerhetszon.

Efter stor vända hade kyrkan blivit övertygad om att Guds kallelse till människor ska tas på allvar oavsett deras kön. Att endast män kunde kallas till präster blev en ohållbar begränsning i kyrkans lära och liv. Evangeliets tillförlitlighet var beroende av att kvinnor inte systematiskt utestängdes från möjligheten att förkunna och dela ut sakramenten. Misstro mot kvinnor som följer sin kallelse till präst uppfattades som en synd som grumlar evangeliet. Diskriminering är alltid orätt, även om den sker med gudomlig sanktion.

Beslutet stärkte den lutherska identiteten på en central punkt. Prästens funktion är primär, prästens person kommer i andra hand. Prästen har ett särskilt uppdrag att förkunna, döpa och dela ut nattvarden. Det viktiga är att detta sker, inte att det är en man som gör det.

Motståndarna hade andra uppfattningar på alla punkter. De hävdade att nåden har sina ordningar och att dess gränser inte får överträdas. De betonade Guds makt snarare än Guds närhet. Gud har sedan givit kyrkan makten att öppna vägar till sig. Kyrkan är en motpol till det vanliga livet och fungerar på ett annat sätt. Den är ett heligt rum i en syndig värld och måste ledas med gudomlig auktoritet, som vanligt folk inte begriper sig på alla gånger. Kyrkliga frågor kan därför inte avgöras med hjälp av människors sökande efter svar och inte med hjälp av principer som används i samhället i övrigt. Varje människa är insatt i ett gudomligt ordningssystem, där möjligheten att komma nära Gud är beroende av var man befinner sig i detta system.

Motståndarna menade att det finns en grundläggande ordning redan i skapelseberättelsen, där Gud skapar mannen före kvinnan och ger honom en särställning som bevaras genom bibeln och kyrkans tradition. Kvinnor som upplever sig kallade till präster har missuppfattat Guds vilja och är givetvis särskilt olämpliga som vägvisare i tron. Misstro är, enligt detta sätt att se, inte en synd, utan ett redskap för att värna den rena läran. Även diskriminering kan vara nödvändig.

Det var ett i alla avseenden sämre alternativ som kyrkan avvisade 1958. Tron på en allsmäktig Gud som vakar över en liten ren skara som bevarar ordningar som sunt förnuft inte begriper sig på är inte – och har aldrig varit – en god tolkning av kristen tro. De gränser människor skapat för vad som godtas som Guds vilja och handlande ifrågasattes. Inte ens kyrkan förfogar över det heliga. Den har ett uppdrag att nå ut, inte att stänga in. Den ska inte göra sig obegriplig genom att värna principer andra övergivit.

Kyrkan blir aldrig fullkomlig och den förändras ständigt. I varje steg måste kyrkans folk och företrädare fråga sig om vi genom handling och beslut verkar för den kyrka vi vill ha. Beslutet 1958 innebar ett stort steg framåt genom att evangeliet inte längre grumlades av att hälften av de kristna utestängdes från möjligheten att förkunna, döpa och leda mässa. Tron att Gud med sin makt förväntar lydnad i bestämd ordning leder ofta till missbruk av prästerlig auktoritet. Tron på Guds närhet och möjlighet att förändra kan ge hopp för världen. Den tron gäller också kyrkan som jordisk organisation i dess ofullkomlighet.